

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)

In România un an 10 lei
„ „ sease luni 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină:
1/2 pagină : 10 lei.

No. 15.

DUMINICĂ 16 AUGUST 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

Organizarea Universităților pe viitor. — Mișcarea în contra ortodoxismului Bisericii noastre. — Revista revistelor.

CESTIUNI ACTUALE :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Profetismul în cultura noastră națională. — I.*

LITERATURĂ :

GUY DE MAUPASSANT. *Moș Ton.*
VILLIERS DE L'ISLE-ADAM. *Iscusința Aspasiiei.*
ARTUR GOROVEI. *Cât produce un discurs.*
A. MAGDER. *Sanatorium.*

ȘTIINȚE SOCIALE :

G. ASLAN. *Idealul modern.*

CRONICA ȘCOLARĂ :

IOAN NICOLESCU. *In chestia orarilor la gimnazii.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

M. RUSU. *Cum să se facă traducerile.*

NOUȚĂȚI

Organizarea Universităților pe viitor.

Cu ocaziunea jubileului de 500 ani a Universității din Leipzig, care s'a serbat în luna trecută, s'a făcut vorbă și despre organizarea viitoare a Universităților.

Celebrul filosof Wilhelm Wundt, care a ținut discursul de sărbătoare, s'a rostit în chipul următor: «În cotro ne întoarcem privirea, vedem că trebuințe noi depășesc, prin puterea lor, scopul către care s'au îndreptat până acum Universitățile. Acestea au fost întâi în serviciul intereselor Bisericii și apoi în ale Statului pentru a creia pe funcționarii de toate categoriile. Acum se ridică o altă putere care vrea și ea să indice scopul viitor al Universităților, și această putere este *Societatea*. Trebuințele *Societății* sunt însă foarte multiple și de aceea organizațiunea Universității de acum nu mai este suficientă. Trebuie mai multă specializare și mai intimă atingere cu interesele practice pe viitor.» — Iar Karl Lamprecht, cunos-

cutul istoric, cu aceeași ocazie, scrie într'un articol: «aceea ce face renumele Universității din Leipzig, sunt tocmai numeroasele institute practice în care studentul învață să fie cercetător și inovator în ale științei, nu numai ascultător la cele ce se spun dela înălțimea catedrei.» — Toate aceste adevăruri s'au spus și la noi, fiindcă se spun de multă vreme în Apus: atât că la noi, vorba Românului, ele intră pe o ureche și iese pe alta.

* * *

Mișcarea în contra ortodoxismului Bisericii noastre.

Mișcarea în contra ortodoxismului Bisericii noastre și în favoarea unei *uniri* cu Roma, până acum restrânsă la scriitorii din Transilvania, începe din ce în ce mai mult să se resimtă și la noi în țară. Ultima ei manifestare este broșura d-lui C. Cernăianu, licențiat în teologie: *Biserica și Românișmul*. (Studiu istoric. Librăria Socec. București 1909.)

D. Cernăianu găsește că Biserica ortodoxă nu a avut nici un rol binefăcător în formarea culturii noastre naționale; ci ea a fost totdeauna un instrument, care a servit când intereselor bulgărești, când intereselor grecești, când intereselor turcești, când intereselor ungurești, numai intereselor românești nu. Singură Biserica din Ardeal, care stă în unire cu Roma, a adus foloase reale Românișmului.

Broșura în chestiune se bazează pe sciierile d-lor N. Iorga, N. Dobrescu, I. Bianu, și cu deosebire a părintelui A. Bunea, noul ales în Academia Română.

Sfătuim pe cititorii noștri să ia cunoștință de această broșură, fiindcă în ea sunt expuse pe față atâtea gânduri pe cari mulți le păstrează în taină.

* * *

Revista Revistelor

Vieața Nouă, 15 Iulie. În articolul *Urmași ai celor din Pithecula*, d. Ovid Densușianu arată contradicțiunile în care s'a pus direcția *Convorbirilor literare* în chestia poporanismului. — 1 August. M. Stăncescu: *asupra neologismelor*. «În epoca de astăzi se întâmplă lucrul bizar care nu cred că se întâmplă aiurea. Sunt scriitorii, cari neavând cultivate nici mintea, nici sufletul, necunoscând în destul limba și literatura română, se opun concepțiunilor și formelor noi, pe când unii din ei caută să imiteze sintaxa și lexicul treptei sociale celei mai de jos, iar alții — mai îngâmfați — caută să imiteze sintaxa scriitorilor vechi, fără să țină seamă nici unii, nici alții, de timp, de împrejurări și de cauze. Din acești scriitori se ivesc critici — «scămoși la minte și strămpoși la cuvinte», cum zicea Cantemir — care duc o luptă crâncenă formelor noi, deci și concepțiunilor noi, tocmai fiindcă ei nu simt, nu pricep noua evoluțiune în proză și în vers.

E o pierdere de timp să se discute cu asemenea scriitori, de oarece apărând idealul tău, întrebunțezi, ca și în opera ta, cuvinte și nuanțe de cuvinte, fraze pe cari ei nu le simt, nu le înțeleg.

Artiștii adevărați trebuie să lase la o parte pe falșii paznici ai tradiției și pe fățarnicii îndrăgostiți ai țaranului, și să caute să tindă mereu în sus, luându-și avânt de pe temelia veche pentru ca să se înalțe acolo unde timpul îi chiamă să realizeze idealuri noi de gândire și de forme potrivite ei».

Vieța Românească. Iunie. Spiridon Popescu continuă cu *rătăcirile din Stoborâni*. Ca și în paginile, cari au precedat pe cele de față, d. Popescu ne descrie viața și mentalitatea unor degenerați și alcoolici, pe cari d-sa ni-i dă drept țaranii din Stoborâni. — C. Hoiescu dă un studiu critic asupra *industriei petrolului*. — Radu Rosetti, sub titlu de *Regretabil*, — titlu imprumutat dela un articol scris de d. T. Maiorescu odinioară, — se plânge de nedreptatea comisă în contra sa tocmai de d. Maiorescu. — G. Ibrăileanu urmează cu articolul prin care demască reaua credință a d-lui N. Iorga critic și polemist. Articolul este desigur prea lung pentru doada ce și propune să aducă. — H. Sanielevici dă o critică literară și filosofică asupra lui *Sărmanul Dionis* de M. Eminescu. Concluzia:

«Ceia ce deosebește pe Eminescu de toți scriitorii însemnați pe care i-a avut țara până acum, este faptul că el a fost tot pe atâta gânditor cât și poet. Intellectua născut, înzestrat cu o cultură vastă, el a judecat dela o mare înălțime viața omenească, a știut să aleagă părțile eterne de cele trecătoare, și mai ales pe acelea le-a cristalizat în operele sale. Din acest punct de vedere poate fi asemănat clasicului Goethe. Opera lui Eminescu rămâne nemuritoare, ca și dragostea pe care în versuri geniale a exprimat-o, ca și orizonturile filozofice asupra vieții și societății omenești, pe cari ni le deschide în poeziile și povestirile sale.» — Spiridon Antonescu o bună cronică artistică despre *arta populară în decorația bisericească*. — Cronica externă de I. G. Duca. — Scrisori din Bucovina și Ardeal. — Obșnuitele grațiozității în *miscellanea*. Recenzii.

Convorbiri critice. 25 Iunie. E. Lovinescu: *impresionismul în critică*. «A merge de-a dreptul la aceste centre subsumătoare, de unde pleacă lumina spre periferii, a le studia, dându-le adevăratul lor înțeles, a ocoli tot ce nu e semnificativ, a face, într'un cuvânt, acest procedeu de simplificare atât de firesc și necesar, este tocmai menirea criticeii impresioniste. Nepăsătoare la micile abateri ce, văzute de aproape, deformează fizionomia morală a unui scriitor, ea se mulțumește numai cu trăsăturile generale, cele mai energice și mai caracteristice. Ea presupune o reculegere și o privire mai cuprinzătoare; nemulțumindu-se cu desăvârșită cunoaștere a unor părți, ea cercă să ne prindă totul chiar cu necunoașterea părților. În locul analizei subtile și minuțioase a unor amănunte, ce întunecă mai ades portretul zugrăvit, critica impresionistă ne dă un desen limpede, redus la linii caracteristice și pline de relief. Ea ne dă oarecum masca definitivă a înfățișării morale a unui scriitor.» — N. Em. Teohari face o recenzie critică asupra scrierei *Puterea sufletească* de C. Rădulescu-Motru. Concluzia:

«Prin direcția ce o dă mișcării filozofice în fruntea căreia se găsește, d. Rădulescu-Motru va rămâne un educator al energiei noastre. El este un filosof al acțiunii, dar nu al acțiunii pentru acțiune, ca acei romancierii exuberanți cari admiră o siluire ori o crimă, ca un gest frumos, căutând să reconcilieze pornirile oarbe ale pasiunii cu exigența principiilor de estetică. D-sa vrea o acțiune ordonată, vrea o voință disciplinată, care să stea pururea strează deacurmezișul pasiunilor,

Ceeace unii înțeleg prin energie, este tocmai lipsa de energie. Ei confundă forța cu violența. A te lăsa dus cu aprindere de so icitările plăcerii, sau ale mâniei, sau ale răsbunării, nu este un semn de energie, ci mai mult de slăbiciune. Rezistența și prelungirea rezistenței împotriva unor astfel de solicitări, mai de grabă constituie adevăratul sâmbure al energiei, de unde numai ar putea să izvorască o acțiune ordonată, calculată, creatoare. Rolul pe care îl au în această privință imaginile kinestetice, adică imaginile de mișcare, asupra cărora d. Rădulescu-Motru ne dă multe deslușiri, sunt de o extremă însemnătate.»

Poezii și nuvele de I. Dragoslov, B. N. Nemțeanu, E. Tofan I. Minulescu, Al. Stamatiad, Floarea Stoenescu. — Revista critică de M. Dragomireescu. — La *notz și informațiuni* ni se anunță încetarea publicațiunii *Biblioteca românească enciclopedică Socec*. Această informațiune va mârni pe toți iubitorii de literatură. Tot la această rubrică și următoarea notiță privitoare la plagiatul d-lui N. Em. Teohari: «Viața românească» face mare caz de un pretins plagiat al d-lui N. Em. Teohari, pe care l-ar fi descoperit în articolul «Comicul lui Caragiale» publicat în această revistă. Pentru ca să dea sare — sare cam vântată — notiței critice, croiește și un mic roman cu această ocazie. Cine știe însă că «Convorbirile critice» sunt o revistă pur-literară, care din principiu, suprimă citațiile din josul articolelor, care le-ar da o aparență pedantică, și cine-și dă seama că interesul articolului d-lui Teohari nu este în teoriile ce face și pe care niciodată nu le dă ca ale sale, ci în aplicarea lor la literatura noastră, — va zâmbi de mijloacele «Vieții românești» de a compromite pe scriitorul care a disecat și caracterizat atât de admirabil, atât de adevărat și totuși atât de puțin măgulitor, într'un articol din «Noua Revistă Română», pe d-na *Izabela Sadoveanu*, mare criticastră a revistei ieșene. Ori d. Teohari va fi plagiat și acest articol? Domnilor ieșeni mai că le-ar veni să afirme și aceasta. Ce păcat însă, că nici cu aceasta nu pot curăți — cum nu și-a putut spăia Lady Macbeth petele de pe mână — arsura judecății pe care acel articol a pus-o pentru totdeauna pe activitatea literară a acestui stâlp sau stâlparițe — a «Vieții românești... din Iași».

Sămănătorul, 19 Iulie — 9 August. În No. dela 19 Iulie se inaugurează o rubrică nouă semnată *Nastratin et Comp.* Firma *Nicanor et Comp.* dela Iași amenință a fi concurată! Din rubrica *Nastratin et Comp.*, relevăm o afirmație la adresa «Nouei Reviste Române». Se zice aci, că «Noua Rev. R.» n'a putut încă să-și aproprie până acum pe nici unul din scriitorii noștri. Cum «Noua Rev. R.» este acum la al VI-lea volum, evident că afirmația nu poate fi exactă. Pentru a fi exactă, nu i se cere de cât câte-va cuvinte de complectare, și anume să se zică... pe nici unul din scriitorii noștri, dela *Sămănătorul*. Atunci suntem mulțumiți cu toții Sperăm că *Nastratin et Comp.* va aduce rectificarea cuvenită și nu va face pe «Nastratinul» din povești. Revista d-lui Aurel C. Popovici publică literatura semnată de d-nii P. Fluieraru, T. Popovici, N. Russu, Mihail Burileanu, C. Staur, A. Doinaru, Toronțoi, I. Leordeanu, Țopârceanu și alții. «Prințul de Poppesco» de A. Doinaru nu este rău scris.

Revista Idealistă. Septembre-Octobre 1908 (?). Inceputul unui studiu asupra *criticeii literare* de N. Zaharia. «Reporterului literar nu-i cerem decât să ne ție în curent cu ceea ce apare mai însemnat; misiia unui critic literar însă este cu mult mai mare și mai înaltă. El trebuie să îmbrățișeze întreaga activitate a unui literat și să ne arate care dintre operele lui prezintă cel mai mare interes. Și pentru noi, acesta este un mare serviciu, căci ne scutește de o muncă nemăsurat de mare».

VERAX.

CESTIUNI ACTUALE

PROFETISMUL ÎN CULTURA NOASTRĂ NAȚIONALĂ — I.

Cu ocaziunea unei conferințe, pe care am avut deosebită plăcere să o țin înaintea studenților români dela Universitatea din Budapesta, la începutul lunii Ianuarie, anul acesta,— conferință în care rezumam cercetările mele științifice în materie de psihologie individuală și socială, și asupra căror cercetări nu mai revin, de oarece ele sunt publicate în volum (partea IV și V din *Puterea sufletească*)— am atins și chestiunea culturii naționale, fără să fi avut atunci, precum nu am nici acum, altă intențiune de cât aceea de a lărgi sfera cercetărilor științifice prin aplicarea concluziunilor lor asupra unui domeniu de mare importanță practică. Asupra acestei culturi naționale voiu să revin astăzi, ceva mai pe larg ca atunci, însă tot ca și de prima dată cu gândul hotărât de a nu afirma decât aceea ce stă în puterea mea să susțin prin argumentare științifică. Știu prea bine că acest gând este de natură să ridice multe obiecțiuni. Unii vor contesta temeinicia lui zicând, că în materie de cultură națională, unde idealul și aspirațiunile vagi predomină, argumentarea științifică găsește un teren prea nesigur pentru a fi aplicată; alții vor bănui sinceritatea lui pe motivul că oricât de obiectivă ar fi ea, știința, omul de știință rămâne cu toate acestea subiectiv, și din această cauză este greu ca adevărul, cel fără bănuială, să iasă vreodată la lumină. Și se mai poate zice că, în definitiv, în materie de cultură națională, nu există judecată obiectivă, fiind-că aci imperativul moral primează or și ce adevăr teoretic. Toate aceste obiecțiuni le cunosc, și mai cunosc încă și lipsurile proprii ale științei sociale, când este vorba de a da soluțiuni în chestiuni așa de complexe cum este aceea a culturii naționale, dar cu toate acestea ele nu mă opresc de a urma planului propus. Nu mă opresc, fiind-că am convingerea că toate aceste obiecțiuni se reduc, dacă nu chiar să nimicesc cu desăvârșire, din momentul ce se precizează, dela început, aceea ce se poate și aceea ce nu se poate susține prin argumentare științifică: până unde poate, și până unde nu poate merge pretenția omului de știință în rezolvarea chestiunilor de natura aceleia ce voim să tratăm. Căci evident, o distincțiune este de făcut: partea de ideal cuprinsă în chestiunea națională nu se poate discuta prin argumentare strict științifică, ori cât de înaintată ar fi știința, și tot așa se poate zice și despre multe alte elemente cari rezultă din condițiunile speciale ale ființei unui popor; dar idealul și condițiunile speciale constituiesc ele oare întreaga chestiune națională? Mi se pare mai îndată, că un popor are o chestiune națională, nu din cauză că el își cunoaște idealul și firea sa specială națională, ci din cauză că el trăiește ca popor alături de alte popoare, cu cari vine în conflict, și că din conștiința acestui conflict rezultă o chestiune națională pentru el...

Prin urmare, în chestiunea noastră sunt două feluri de

elemente cari formează obiectul discuțiunii: sunt 1) elemente refractare argumentării obiective, anume acelea cari se leagă de ideal și de condițiunile speciale ale firei poporului, și sunt 2) elemente accesibile acestei argumentări, anume acelea cari rezultă din conștiința raportului dintre popoare. Firea unui popor este greu de cunoscut, și adesea ea rămâne nepătrunsă, fiind-că ea se leagă de tradițiuni vechi și fără început, pe când raportul dintre popoare este tot ce poate fi mai cunoscut și mai sigur. Acesta din urmă poate forma obiectul unei discuțiuni obiective. Potrivit acestei distincțiuni, vom mărgini cercetările noastre numai la elementele din a doua categorie, și vom primi pe acele din prima categorie numai ca niște date ale problemei. În consecință, nu vom avea să justificăm sau să combatem un ideal național în sine,— aceasta este așa cum îl cere firea poporului care l'a produs,— dar vom avea să discutăm mijloacele și planurile prin cari un popor își încearcă realizarea idealului său național, fiind-că aceste mijloace și planuri pun în cauză activitatea poporului în raport cu alte popoare, raport cunoscut și precis.

Această distincțiune, de altminteri, nu este inventată de noi acum pentru trebuința cauzei. Ea este de mult primită în știința socială. Pentru a nu obosi pe cititor cu multe documentări ne mărginim a reaminti aci scrierile lui Rudolf Stammler, cari introduc această distincțiune în știința dreptului.¹⁾ Și înainte de R. Stammler, aceiași distincțiune o face și fondatorul filosofiei pozitivistice franceze, Auguste Comte. Acesta din urmă, consideră ca obiect de cercetare științifică numai aceea ce se poate reduce la raporturi sau funcțiuni măsurabile și lasă pe seama metafizicii restul ce nu se poate reduce la asemenea raporturi și funcțiuni. Tot astfel și noi. Ne abținem dela ori și ce afirmare care are caracterul de metafizică, și ne mărginim numai la aceea ce poate fi susținut pe baza conștiințelor pozitive. Cu aceste restricțiuni avem convingerea că evităm toate obiecțiunile pe cari văzurăm că unii le pot ridica în contra planului nostru de cercetare.

Și acum să venim mai întâi la chestiunea culturii naționale pentru a trece, în urmă, la chestiunea profetismului.

I

În primul loc, trebuie să lămurim înțelesul pe care urmează să-l păstreze în discuțiunea noastră termenul de *cultură națională*. În ce consistă, sau mai bine zis, la ce scop răspunde existența culturii naționale?

Cultura, în genere vorbind, o știm prea bine în ce consistă, fiind-că ea formează obiectul a mai multor științe și în special a științei educațiunii. Omul, care prin deprinderile lui sufletești, se ridică deasupra vieții animale, și este prin aceasta mai adaptabil vieții sociale conștiente, este un om cult; cultura, în genere, este tocmai rezultanta tuturor deprinderilor superioare sufletești, care cimentează viața socială; sau, cu un cuvânt mai pedant, cultura este energia potențială din care se realizează în fiecare moment, în practica vieții sociale,

1) R. Stammler, *Wesen des Rechtes und der Rechtswissenschaft* (In Hinneberg's *Kultur der Gegenwart*).

produsele sufletești cărora societatea le atribuie o valoare de util, frumos sau adevăr. Știința, arta, tehnica muncii, moralitatea socială, cu toate legile ei scrise și nescrise, cultul religios, toate sunt astfel produsele culturii; ele nu sunt cultura însăși: cultura însăși stă în tensiunea sau atitudinea sufletească, din care toate produsele enumerate decurg ca dintr'un izvor. Știința educației nu-și ajunge scopul decât atunci când ea reușește să producă în sufletul omului această tensiune sau atitudine internă, fără de care toate cunoștințele cu cari s'ar înzestră mintea unui om nu ar fi decât o povară. Cultura, prin urmare, nu consistă în elaborațiunile înfăptuite, ci în puterea însăși de elaborațiune, pe care a dobândit-o sufletul omenesc în continua sa străduință spre înălțare. Când înălțarea se micșorează sau se întrerupe cu totul, atunci, negreșit, în lipsa unei puteri vii de elaborațiune, cultura rămâne să consistă în suma produselor elaborate, cum este în cazul culturilor antice, adică a culturilor moarte. Dar câtă vreme o societate trăește, cultura ei stă în puterea de producere și nu în lucrurile produse. Lucrurile produse sunt mărturia, sau cel mult sprijinul puterii de a produce; ele pot dispărea însă fără ca puterea de producțiune să se resimță prea mult.¹⁾

Cultura națională nu este de altă natură de cum este cultura în genere, dar ea este totuși ceva mai complexă, fiindcă răspunde la un scop mai special. Cultura în genere, pregătește pe om pentru o viață mai perfectă, în genere, pe când cultura națională este instrumentul prin care se pregătește o viață socială națională. Cum popoarele trăesc grupate după națiuni, sau, aceea ce este tot-una, cum popoarele tind să trăiască în grupările lor naționale, cultura națională este de o importanță practică mai mare decât cultura în genere. Naționalitatea produce în tensiunea sau atitudinea sufletească, pe care le-am numit noi cultură, o diferențiere, care corespunde la necesitatea pe care o simte un popor de a-și conserva viața sa aparte, în concurență, și adeseori în conflict cu alte naționalități. Dacă această necesitate ar scădea, sau ar dispărea, atunci negreșit și diferențierea culturii naționale de cultura în genere s'ar tocii și ar dispărea; dar de o cam dată nu suntem ajunși aci, din potrivă: cu cât în teorie se invoacă mai des idealul unei umanități totale, cu atât în practică diferitele componente ale acestei umanități, cari sunt naționalitățile, își afirmă mai cu vigoare idealul lor particular. Poate că în cele din urmă un nou ideal mai înalt va reuși să coordoneze idealul național cu idealul umanitar... Dar până la ivirea unui asemenea ideal, noi să ne oprim pentru moment la aceea ce ne oferă realitatea pe care o avem înaintea ochilor. Naționalitățile trăesc și vor să mai trăiască și de aci înainte; iar conservarea și întărirea vieții lor proprii, față de celelalte naționalități, ele o caută în aceea ce numim cultura națională. Și în această privință, ele au dreptate; cultura națională este cel mai bun instrument pentru conservarea și întărirea ființei lor proprii.

Tensiunea sau atitudinea sufletească, de care vorbirăm mai sus, consistă, în adevăr, în suma tendințelor sau a

încordărilor pe care naționalitatea le are în sângele său, fie că ele sunt înăscute ei, sau fie că ele sunt câștigate prin experiența trecută. Aceste tendințe sau încordări sunt urmele dinamice în care se rezumă istoria trecută a naționalității; viitorul naționalității nu poate avea, în afară de ele, o bază mai sigură.

Pentru susținerea acestei concluziuni, știința ne dă destule argumente. Nu este psiholog, care să ignoreze astăzi, că o deprindere nouă sufletească nu se poate altoi în sufletul cuiva decât pe baza deprinderilor vechi, înăscute sau moștenite, și că aceste deprinderi vechi pot fi uneori abătute sau derivate din felul lor de manifestare, dar niciodată suprimate cu desăvârșire. Nici un pedagog, conștient de profesiunea sa, nu trece astăzi cu indiferență peste dispozițiunile cu care vine copilul pe lume. Viața sufletească își are cursul său fixat de natură, de suprimat nu se poate suprima acest curs, ci cel mult, el poate fi abătut sau derivat. Așa și cu viața socială a naționalităților. Pentru conservarea și întărirea acestei vieți, știința nu poate da alt sfat, decât pe acela de a utiliza tendințele și încordările dobândite din trecut, ca un fel de energie potențială pentru a realiza noi tendințe și încordări în viitor. O naționalitate trebuie, așa dar, să persiste în tensiunea și atitudinea sufletului său, fiindcă în acestea este dată pârghia cea mai sigură pentru a susține avântul său și de aci înainte.

Dar acum o mare și grea întrebare, care nu se pune niciodată când este vorba de cultura în genere, întrebarea: cum se poate recunoaște de către un popor cultura sa națională, pentru ca această cultură singură să fie susținută și propagată? Cultura, în genere, este mai ușor de precizat, fiindcă ea nu ține seamă de diferențierile mediului naționalităților, dar cultura națională, care este mai complexă, cum va fi ea oare recunoscută și prevăzută?

Asupra răspunsului ce se dă la această întrebare vom insista ceva mai pe larg, fiindcă în el stă, după părerea noastră, miezul cestiuunii naționale la noi.

Primul răspuns care se prezintă la această întrebare este următorul: cultura națională se recunoaște după operele naționale de până acum, fiindcă în aceste opere se manifestă tendințele și încordările înăscute sau moștenite ale sufletului național. Când este dar vorba să se știe ce cultură trebuie continuată și propagată, răspunsul este așternut pe deagata sub ochii fiecăruia: originalitățile vieții naționale manifestate până acum, acestea trebuie continuate și pe viitor, fiindcă în ele stă diferențierea națională!

Acest răspuns însă este concluzia unui raționament simplist, pentru motivul că în el nu se ține seamă de toate datele problemei. Cultura națională, ca și cultura în genere, este o energie în curs de desfășurare, iar nu o energie desfășurată, adică trezită și moartă. Manifestările din trecut nu dau decât simple indicațiuni, —prețioase, negreșit,—dar numai simple indicațiuni asupra cursului acestei energii. Dacă împrejurările de desfășurare se schimbă, atunci se schimbă și înfățișarea culturii în viitor: originalitățile din trecut sunt numai o pârghie pentru originalitățile cari vin în urmă.

1) Comp. *Puterea Sufletească*, partea V. pag. 347 și urm.

În această privință, istoria fiecărei culturi naționale europene ne poate servi drept ilustrație. Dacă pe la începutul erei creștine, un locuitor al Franței s'ar fi întrebat, care va fi direcțiunea culturai franceze pe viitor, desigur că toate răspunsurile și le-ar fi putut imagina dânsul, numai pe acela, că această cultură va ajunge să fie cultura clasică din secolul XVII-a, nu. Și dacă un francez din secolul XVII s'ar fi întrebat, care va fi de aci înainte cultura sa națională, de sigur că nici odată nu ar fi ghicit dânsul că ea are să fie cultura Franței contemporane. În actualitatea culturai franceze contemporane, negreșit se întrevăd urmele clasicismului din secolul XVII și urmele perioadei de latinizare dela începutul erei creștine, dar nu și invers: din aceea ce a fost odată nu este mijloc să întrevezi aceea ce va veni în urmă. Și acest adevăr să extinde asupra tuturor culturilor naționale. Tensiunea lor sufletească se desfășură diversificându-se după împrejurările experienței viitoare, nu rămâne în veci uniformă. Incordările, subînțelese în ea, nu sunt ca barele de oțel a căror elasticitate este guvernată de legile mecanice, ci sunt instincte organice, cari tind să se adapteze la condițiunile noi de viață și adaptarea acestor instincte premerge mai totdeauna conștiinței; conștiința vine în urmă, după adaptare, ca un simplu martor admis să facă istoria celor petrecute.

Toate aceste afirmări le putem învedera ușor prin exemple controlabile și împrumutate științei. Care educator s'ar mărgini oare la simpla repetare și încălcare a originalităților cu care vine copilul pe lume? Care inventator de valoare în domeniul științei teoretice, sau în domeniul industriei, s'ar mărgini să repete judecata și opera geniilor anterioare? De sigur că nici unul. Fiecare știe că originalitățile, ori cât de admirate ar fi ele, sunt în definitiv numai valori relative, adică depind de timpul în care se ivesc. Originalitățile, de acum un secol, constituiesc de regulă astăzi, o simplă rutină, din lanțul căreia sufletul trebuie să se libereze pentru a învinge greutățile vieții.

Prin urmare, răspunsul pe care l'am văzut mai sus, ne duce pe o cale greșită. Cultura națională nu stă numai în operele naționale produse, ci ea le covârșește pe acestea prin un plus de energie netransformat încă în realitate actuală. Din acest plus de energie, isvorăsc operele originale ale viitorului; în acest plus de energie stă puterea de adaptare a sufletului național... A face din operele procluse în trecut un ideal veșnic pentru viața națională este a condamna această viață la o rutină nimicitoare de orice avânt nou și original, este a condamna la peire siguranță!

Cu toate acestea, pe acest răspuns își fundează crezul lor politic mulți dintre acei ce se pretind iubitori și propagatori ai culturii naționale! În acest răspuns se cuprinde toată concepția profetismului național precum vom vedea îndată.

(Sfârșitul și numărul viitor).

C. RĂDULESCU-MOTRU.

LITERATURA

MOȘ TON.

Il cunoșteau oamenii la zece poște de sat, pe Moș Ton, Ton cel Gros, Ton Lichioru, Anton *Macheblé*, zis și Coapta, crâșmarul satului *Morișca*.

Făcuse vestit cătunul acela înfundat într'o îndoitură a vâlcelei care coboră spre mare, — un biet cătun țărănesc alcătuit din zece case normande, înconjurate de râpi și de copaci.

Stăteau, bietele case, pitulate în văgăuna aceia, acoperită de iarbă și de măciș, în dosul cotiturii care dăduse acestui loc numele de «Morișca». Ca păsările care, pe vreme de vijelie, se ascund prin jgheaburi, așa căutaseră ele par'că un adăpost în gaura aceasta, un adăpost care să le ferească de vajnicul vânt de mare, de vântul largului, de vântul aspru și sărat, care roade și arde ca focul, usucă și prăpădește ca gerurile de iarnă.

Dar par'că întreg cătunul era al lui Anton Coapta, căruia, adesea îi mai ziceau și Moș Ton și Ton Lichioru, din pricina unei vorbe de care se slujea într'una,

— Lichioru meu îi cel mai prima din țara franțuzească.

Lichioru lui era, bine 'nțeleș, coniacul.

De douăzeci de ani de zile de când adăpă ținutul cu lichiorul său și cu coapta sa, cu rachiul lui copt: căci de câte ori l-întrebai:

— Ce bem, moș Toane?

El răspundea veșnic acelaș lucru:

— *O coaptă*, ginere; asta îți încălzește mațale și-ți curăță capu; nimic mai bun pentru trupul omului.

Mai aveă încă și obiceiul de a zice «ginere» la toată lumea, cu toate că n'avuse niciodată fată măritată și nici de măritat.

Da cunoscut mai eră Moș Ton, cel mai burduhănos om din cătun, ba chiar și din plasă. Căsuța lui cea mică părea, ca în batjocură, prea îngustă și prea joasă ca săncapă el într'ânsa; și când îl vedeai stând în picioare în pragul ușii,—că rămânea acolo zile întregi—te întrebai cum o să poată el intra în locuința aceia. El intra de câte ori venea vr'un nușteriu, căci Ton Lichioru eră de drept poftit să-și ia el înainte un păhărel din tot ceace se bea la dânsul.

Crâșma lui aveă firma: «*La întâlnirea prietenilor*», și Moș Ton într'adevăr era prietenul întregului ținut. Veneau oamenii din *Fécamp* și din *Montivilliers* ca să-l vadă și să mai facă haz ascultându-l, căci și piatra de mormânt, ar fi făcut-o să rădă, burduhănosul acela. Aveă el un fel de a-și bate joc de oameni fără să le fie cu supărare; de a face din ochi pentru ca să dea a înțelege ceace nu spune; de a-și da, în pornirile sale de veselie, cu mâna peste pulpă, de-ți scotea, fără să vrei, râsul din fundul pântecelui, de câte ori îi venea lui pofta. Și-apoi, numai să te uiți cum bea, eră lucru de preț. Bea cât îi dădea, și orice, cu veselie în ochiu-i șiret, veselie care venea dintr'o îndoită plăcere: plăcerea de a face chef mai întâi, și-apoi de a strânge gologani pentru chefurile lui.

BIBLIOGRAFIE

Selasti in Kadovici, Moșnenii și Răzeșii. Origina și caracterele juridice ale proprietății lor. Studiu din vechiul drept românesc. București. Tip. *Curierul judiciar*. 1909.

Poznașii satului îl întrebau :

— De ce nu bei marea, moș Toane ?

— Iar el răspundea :

— Apoi două lucruri mi-se împotrivesc : mai întâi că-i sărată, și al doilea, ar trebui pusă în butălci, că pântecile ăsta al meu nu să poate îndoi ca să bea din ceașca asta.

Și-apoi să-l fi auzit sfădindu-se cu nevastă-sa ! Comedie ca asta, ai fi plătit, și cu dragă inimă, s'o vezi. De treizeci de ani de când erau în surați, se ciorovăiau în toate zilele. Atâta numai că Moș Ton făcea haz, pe când jupâneasa se supăra de-a binelea. Eră o țarancă naltă, mergând cu pași lungi de bătlan și ducând pe trupul ei uscățiv și turtit ca scândura, un cap de cucuveică furioasă. Ea își petrecea vremea crescând găini într'o ogrăgioară din dosul crâșmei, și eră vestită pentru chipul în care știă să îngrașe păsările.

Când vr'o casă boerească din *Fecamp* dădea un ospăț, nu se putea să nu se dea la masă și vr'un suflet găzduit de mătușa Ton, dacă țineau oamenii ca lumea să guste din mâncare.

Dar așa era ea din nascare, supărăcioasă și veșnic nemulțumită de toate. Supărată pe toată lumea, aveă necaz pe el, că-l vedeă om chefliu, vestit, zdravăn și gras. Ziceă că nu-i bun de nimic, fiindcă câștigă parale fără să muncească : ziceă că-i sugilă, fiindcă beă și mâncă cât zece, și nu era zi dela Dumnezeu să nu spue întărâtată :

— Apoi n'ar hi mai ghine într'o cocină un nătărău ca ista ? Ii numai grăsame de-ți face greață.

Și-i strigă drept în nas :

— Așteaptă, așteaptă, oleacă ; om videă noi ci-o mai hi : om videă noi ! ca un sac de grăunță o să plesnească burduhanu ista.

Moș Ton se prăpădea de răs, pâlindu-se cu mâna pe burtă, și răspundea :

— Hei, mamă Găină, scândură dragă, vezi de-ți îngrașe tot așa păsările, ic așa di-o încercare.

Și suflecându-și mâneca brațului său uriaș adăgò :

— Asta-i aripă de pui, mătușico, zic și eu !

Iar mușterii băteau cu pumnul în masă, prăpădindu-se de răs, băteau cu piciorul în pământ, și scui-pau pe jos, cuprinși de o veselie nebună.

Bătrâna, furioasă, începă iar :

— Aștept'oleacă... Aștept'oleacă... om vide noi ce-o mai hi... ca un sac di grăunță o să-mi plesnească ista...

Și plecă furioasă în mijlocul râsetelor mulțimii.

Moș Ton, într'adevăr, eră fără samăn, atâta se făcuse de gras și de burduhănos, de roș și de greoi la răsufare. Eră una din acele ființi uriașe, cu care moartea se joacă par'că, umblă cu șiretlicuri, cu veselii și cu viclenii caraghioase, cari dau un haz de neînălțurat, încetei ei lucrări de nimicire. In loc să se arăte, cum face de obicei, hoțoaica, să se arăte în păr alb, în slăbi-ciune, în zbărcituri, în vlăguirea din ce în ce mai mare, care te face să zici cu înfiorare : «Măi, c'al dracului a mai slăbit !», ea aveă o plăcere să-l îngrașe, pe omul acesta, să-l facă uriaș și caraghios, să-l boiască cu roș și cu albastru, să-l umfle, să-l facă să pară de o sănătate supraomenească ; și slutițiile cu cari ea pedepsește toate ființele, la el deveneau hazlii, caraghioase, înve-

selitoare, în loc să fie înfiorătoare și vrednice de milă.

— Aștept'oleacă, tot spunea mătușea Ton. Aștept'oleacă ; om vide noi ce-o mai hi.

II.

Intr'o bună zi Moș Ton se trezi fulgerat de dambă. Il culcară, pe uriașul acesta, în odăița care se află în dosul despărțiturii din cârciumă, ca să poată și el auzi ce se mai spune alătorea, și să mai stea de vorbă cu prietenii, căci mintea îi rămăsese întreagă, pe când trupul, un trup uriaș, cu neputință de mișcat sau de ridicat, fusesc lovit de nemișcare. Trăgeau ei nădejde, la început, că picioarele lui groase o să recapete ceva putere, dar nădejdea asta se șterse curând, și Ton Lichioru își trecea zilele și nopțile în pat, la care nu se schimbă așternutul decât odată pe săptămână, cu ajutorul a patru vecini, cari îl ridicau pe cârciumar de mâini și de picioare, pe când i-se întorcea mindirul.

Cu toate acestea, el eră vesel, dar de un alt soi de veselie, mai sfioasă, mai zmerită, și arătă temeri de copil față cu nevastă-sa, care, cât e ziua de mare, strigă cu glas pițigăiat :

— Iacă-tă-l, sugiloiu, iacă-tă-l nătărău, leneșu, beți-vanu ! Frumos, halal !

El nu mai răspundea nimic. Clipea numai din ochi, în dosul bătrânei, și se învârtea în pat, singura mișcare pe care mai putea s'o facă. El numea aceasta un «spre mează-noapte» și un «spre mează-zi».

Plăcerea lui cea mare eră, acum, să asculte ce mai vorbesc oamenii din crâșmă și, de după perete, să stea de vorbă cu ei, când recunoștea glasul prietenilor.

— Măi ginere, strigă el ; tu-mi ești, Celestine ?

Și *Celestine Maloysel* răspundea :

— Eu, Moș Toane. Nu cumvă alergi iar, epuroiule ?

Iar Ton Lichioru ziceă :

— Di alergat nu prè alerg eu ; da' di slăghit, n'am slăghit di loc. Doba-i bună.

Curând își chemă prietenii cei mai de aproape în odăița lui, de îi țineau de urât, cu toate că se prăpădea văzând că oamenii beau fără el.

Tot ziceă :

— Iaca asta, ginere, îmi amărăște mie zilele că nu mai pot gustă din lichioru meu, crucea mă-sii ! Cât despre celelalte, — ca di omătu di anțart ; da, să nu mai pot eu bè, asta-mi amărăște zilele.

Și capul de cucuveică al mamei Ton se iveă la fereastră.

— Păzîți-l, oameni buni, — strigă ea, -- păzîți-l pi puturosul ista, care trebuiește hrănit, trebuiește spălat, trebuiește curățat ca un porc.

Iar când bătrâna plecă, un cocoș roșcat săreă câte odată pe fereastră, se uită în odae cu un ochiu rotund și cercetător, apoi își strigă cântecul răsunător. Și uneori veneă și câte o găină-două de zbură până la picioarele patului să caute fărături pe jos.

Prietenii lui Moș Ton deșertară curând crâșma și în fiecare după amează, veneau să mai stea de vorbă lângă patul omului. Așa culcat cum eră, poznașul ăsta de Ton tot îi mai făcea să râdă. Șiretu ăsta, și pe dracu l-ar fi făcut să râdă. Trei veneau în fie care zi : *Celestin*

Maloisel, un lungan uscățiv, cam sucit, ca un trunchiu de măr; *Prosper Horslaville*, mic, slab, cu un nas de nevăstuică, drăcos, șmecher ca o vulpe, și *Cezar Paumelle*, care nu vorbea niciodată, dar tot făcea haz.

Aduceau o scândură din ogradă, o puneau pe marginea patului și — dă, jucau oamenii domino și făceau partide strașnice, dela ceasurile două și până la șease.

Dar curând mama Ton se făcu de nesuferit. Ea nu putea răbdă ca leneșul de bărbatu-su să-și maiucidă vremea jucând domino în pat; și de câte ori vedeă că încep o partidă, ea se răpezea cu furie, răsturna scândura, apucă *pietrele*, le ducea în crâsmă și spunea că și așa eră de ajuns că-l hrănea pe pântecosu ăsta plin de său și care nu-i bun de nimic, dar încă să-l vadă petrecând de par'că ar vrea să-și bată joc de bieții oameni cari muncesc ziulica toată.

Celestin *Maloisel* și Cezar *Paumelle* plecau capul, dar Prosper *Horslaville* o asmuțea pe bătrâna făcând haz de mânia ei.

Intr'o zi, văzând-o mai întărâtată ca de obicei, îi zise:

— Ascultă, măt'șică. Știi ci ași face eu în locu dumitale?

Privindu-l țintă cu ochiul ei de cucuveică, ea aștepta ca omul să se lămurească.

Și el reîncepu:

— Ii cald ca un cuptor, omu dumitale, că nu se mișcă din pat. Eu, în locu dumitale, l-aș pune să-mi clocească ouă.

Ea rămase înlemnită, zicându-și că omul își bate joc de ea, și se uită la chipul subțirel și șiret al țărânului, care tot îi dădea înainte:

— Eu i-ași pune cinci sub un braț și cinci sub celalalt, în aceiaș zi cu cloșca. Tot or să se facă, puii. Când or eși din ou, i-ași duce cloștii, să crească ea puii omului dumitale. Asta ți-ar da păsări, măt'șică hai.

Bătrâna, buimăcită, întrebă:

— Să poate, frate?

Iar omul răspunse:

— Dacă să poate! Da de ce să nu să poată, vai de mine? Dacă să clocesc ouă în lăzi încălzite, de ce nu s'ar putea cloci într'un pat?

Cuvântul acesta o uimî, și ea plecă visătoare și liniștită.

Opt zile după aceea, ea intră în odaia lui moș Ton cu poala plină de ouă, și zise:

— Am pus chiar amu gălbuia pe cuiabar, cu zăce ouă. Iaca zăce pentru tine. Bagă sama să nu li strîci.

Moș Ton, înlemnit de spaimă, întrebă:

— Ci vrei, măi femeie?

— Vreu să li clocești, nătărăule, — răspunse ea.

Mai întâi el prinse a râde; apoi, cum ea nu se lăsă, omul, se supără, se împotrivi, hotărît, nu lăsă să se pue sub groascele lui brațe sămânța de pasăre, din care căldura lui ar scoate pui.

Dar bătrâna, furioasă, zise:

— Atâta rău cât îi aveă tu udătură, dacă nu le-i luă. Om vidè-noi ci-o hi.

Moș Ton, îngrijat, nu răspunse.

Când auzi că bate douăsprezece, chemă ca de obicei; dar bătrâna îi răspunse din bucătărie:

— Ciorbă pentru tine nu-i, puturosule.

El crezù că femeia glumește și așteptă, apoi rugă. se rugă fierbinte, trase înjurături, făcù deznădăjduite «spre mează-noapte» și «spre miază-zi», dădù cu pumnul în părete, dar fù nevoit să se resemneze: să lase să i se puie în pat cinci ouă la coasta stângă și cinci la coasta dreaptă. Apoi își căpătă ciorba.

Când prietenii sosiră, crezură că-i bolnav deabinelea, atâta părea de ciudat și de stingherit.

Apoi, se puseră să-și facă partida de toate zilele. Dar Moș Ton nu prea o făcea cu gust și întindea mâinile cu o încetineală și o luare aminte ne mai sfârșită.

— Ci-i bre? Ți-i brațu ligat? — întrebă Horslaville
Și Moș Ton răspunse:

— Mai că am o greutate în umăr.

Deodată se auzi lume intrând în crâsmă; jucătorii tăcură.

Eră primarele și cu ajutorul. Cerură două păhărele de *lichior* și prinseră a vorbi de trebile satului. Și cum oamenii vorbeau încet, Ton Coapta vru să puie urechea la părete și, uitând de ouă, făcù un năpraznic «spre mează-noapte», care-l culcă pe un scrob.

Omul trase o înjurătură, și atunci mama Ton alergă. și ghicind nenorocirea, îl descoperi dintr'o aruncătură. Intru'ntâi rămase nemișcată, furioasă, prea strânsă de gât ca să poată scoate o vorbă în fața bleastrului galbăn lipit de coasta omului ei.

Apoi, tremurând de mânie, ea se azvârli pe omul lovit de dambla și prinse a-i trânti la pumni în pantece, așa cum făcea când spală rufele pe malul bălții. Mâinele ei cădeau una după alta, cu un zgomot surd, grăbite ca labele unui iepure care o rupe de fugă.

Cei trei prieteni ai lui Moș Ton râdeau de se'năbușeau tușind, strănufând, țipând, pe când burduhănosul spăriet, se fereă cu multă băgare de seamă de loviturile nevestei, pentru ca să nu mai strice cele cinci ouă ce mai rămâneau de ceia parte.

III

Moș Ton fu învins. El fu nevoit să clocească, să se lase păgubaș de partidele de domino, să se lipsească de orice mișcare, căci babă, cu cruzime, îl lăsă fără mâncare, de câte ori strică vr'un ou.

Stă lungit pe spate, cu ochii în tavan, nemișcat, cu brațele ridicate ca niște aripi, încălzind cu trupu-i sămânța de pasăre închisă în găoacele albe.

Nu mai vorbea decât încetișor, de par'că i-eră teamă de zgomot ca și de mișcare, și purtă grija cloștii gălbui, care îndeplinea, în coteț, aceiași treabă ca și el.

— Gălbuia o mâncat as'noapte? — o întrebă el pe nevastă-sa.

Și baba umblă dela găini la omul ei, dela omul ei la găini, urmărită, stăpănită de grija puișorilor cari se coceau în pat și în coteț.

Oamenii satului, știind de treaba aceasta, soseau, chipurile cu adevărat îngrijați, să mai afle vești despre moș Ton. Ei intrau în vârful degetelor, cum intri la un bolnav, și întrebau cu grijă:

— Ei, merge?

— De mers, merge, — răspundea moș Ton, — da'ntra-tâta mă'nălzește, că mă mânâncă. Parcă-mi umblă furnici prin piele.

Și într-o bună dimineață nevastă-sa intră tare mișcată și zise:

— Gălbuia a făcut șapte pui. Trei ouă erau stricate.

Moș Ton își simți inima bătând. Câți oare o să aibă el.

— N'o să mai ție mult? — întrebă el cu neliniștea unei femei care e pe cale a deveni mamă.

Bătrâna, chinuită de teama unei neizbânzii, răspunse cu glas mânios.

— Trag nădejde.

Așteptară. Prietenii, înștiințați că vremea se apropia, sosiră curând, neliniștiți și ei.

Prin casele oamenilor se sporovăia pe socoteala asta. Venea lumea să ceară vești dela vecini.

Pe la ceasurile trei, Moș ton ațipi. De o bucată de vreme își petrecea jumătate din zi dormind. Deodată fu trezit de o gădileală neobișnuită sub brațul drept. Duse numaidecât mâna stângă într'acolo și dădă de o jiganie acoperită de puf gălbior și care se mișcă printre degetele lui.

El fu așa de mișcat, că începu să țipe și dădă drumul pușorului, care alergă pe pieptul omului. Crâșma gema de lume. Mușteriii se repeziră, umplură odăița, îl înconjurară ca pe un comediant, iar baba sosi și ea de culese cu băgare de seamă pușorul pitulat sub barba bărbatului ei.

Nu mai vorbea nimeni. Era o zi caldă de April. Pe fereastra deschisă venea cloncănitul cloștii gălbui, care-și chemă nou-născuții.

Moș Ton, care, de mișcat, de neliniștit și de zăpăcit ce era, asudă, îngăimă.

— Iaca mai am unu su'brațu stâng.

Nevastă-sa vîrî în pat mâna ei lungă și uscățivă și cu îngrijite mișcări de moașe, scoase un al doilea pui.

Vecinii se repeziră să-l vază. Și-l treceau unul altuia și-l priveau cu luare aminte, de par'că eră cine știe ce minune mare.

Vreme de douăzeci de minute nu se mai făcu nici unul, apoi patru eșiră dintr'odată din găoacele lor.

Se făcu o mare zarvă printre cei de față. Și Moș Ton surâse, mulțumit de izbândă, prinzând a fi mândru de paternitatea aceasta ciudată. Ori ce ai zice, om ca el nu s'a mai văzut. Ciudat creștin, așa-i.

— Cu iștia face șase, — zise el. Măi, botez ci i-om trage noi, crucea măsii!

Și-n mulțime izbucni un răs strașnic. Alți oameni umpleau crâșma, iar alții așteptau înaintea ușii.

— Câți is? se'ntreba lumea.

— Șase-s.

Mama Ton duse cloștii noua familie, și cloșca cloncăneă nebunește, zburlea penele, desfășura aripile mari ca să adăpostească cârdul din ce în ce mai numeros al puilor ei.

— Iacă încă unu! — strigă Moș Ton.

Se înșclase: trei erau. Fu o adevărată sărbătoare. Cel din urmă eși din găoace pe la șapte seara. Toate ouăle erau bune! Și moș Ton, nebun de bucurie, izbăvit, mândru, sărută spetele gingașului pușor, de cră să-l înădușe cu buzele. Vroi să-l păstreze cu sine în

pat, până a doua zi, cuprins de o dragoste de mamă pentru ființa aceasta așa de mititică, căreia îi dăduse el lumina zilelor; dar bătrâna îl luă ca și pe ceilalți, fără să ție seamă de rugămintile omului ei.

Cei de față, încântați, plecară glumind pe socoteala întâmplării, iar *Horslerville*, rămas cel din urmă, întrebă:

— Ia-n-ascultă, Moș Toane, așa-i că mă poștești să fac tocană din cel dintâi?

La gândul acesta de tocană, chipul lui Moș Ton se lumineă, și omul nostru răspunse:

— Nici vorbă că te poftesc. ginere.

GUY DE MAUPASSANT.

(Traducere de *Matet Rusu*)

ISCUSINȚA ASPASIEI

— —

Alcibiade, într-o seară, găsind coada câinelui său prin părul de aur al Aspasiiei în timpul somnului marei hetaire, își rezemă cotul, gânditor, pe covorul de Corint, patul lor de plăceri.

Lovitura ușoară a acestei mișcări deșteptă pe tânăra femeie; — la vederea obiectului stufos pe care-l privea cu deamănuntul ilustrul efeb, privirile sale, printre gene, scăpară ca o văpaie mohorată.

— Tu te purtași atât de crud cu singurul meu prieten? zise el.

— Eu: iartă-mă! răspunse Aspasia

— Ai făcut-o după vre-o poruncă a Zeilor?

— Da, după a lui Palas!... zise ea, fără să se miște de sarcasm.

— După vre-un sfat binevoitor al Areopagului, mai curând!... O hotărîre, chiar copilărească, nu este ea de ajuns pentru a nimici încrederea din partea poporului?... Dar haide! le-o iert, căci ei mă urăsc mult mai puțin decât mă inveselesc.

Ea clătină din cap.

Șiretul Atenian, vrând s'o constrângă la mărturisiri mai grabnice, reluă, pe dată, cu un aer de o indiferență suverană:

— Oh! păstrează-ți în tine taina.

Zicând acestea, aruncă departe pe lespezi, prin întunecimile albastre de lumina lampei, obiectul de batjocură și melancolic.

Aspasia, atunci, atrase sub farmecul buzelor sale fruntea tănărului erou și, subtilă, cu o mândrie războinică, într'un sărut:

— Mai puține șiretenii, copile! Mă supun!... răspunse ea.—De ce am făcut lucrul acesta?... Pentru că sufletul meu e aprins față de tine de o dragoste plină de iscusință.

Fiul lui Clinias, la vorbele acestea, deschise ochii mari:

— Și pentru aceasta ai tăiat coada câinelui meu?

Insă curtezana cea gravă, cu ochii scăldați în lacrimi, cari căzură, ca niște diamante prelungi, cu sclipiri de colier sfărâmat, de jur împrejurul gâtului de marmoră al lui Alcibiade:

— Prietene, zise ea, eu sunt, după cum știi, o femeie al cărei spirit nu-și face iluzii decât pentru a petrece,

și am instinctul tot pe-atât de drept ca și o cugetare a lui Socrate.—Ascultă-mă!

Făptura cea albă păru că se reculege câteva clipe.

— La vârsta când ceilalți oameni ies de-abia din gimnaziu, urmă ea, nu ești tu oare căpetenia augustă încoronată cu laurul însângerat al Potidei? retorul puternic, al cărui cuvânt neliniștește elocința archonților? omul politic a cărui duplicitate a răpus pe aceea a Trimișilor perși? Ce să mai credem de tine, tinere om divin?... de tine, amantul Aspasiiei?—Celor cari îți găsesc vina în avuțiile tale regești, tu le-o împarți, în răzbunarea ta disprețuitoare. Tu nu te pleci, tu, cel mai strălucit dintre fii Atenei, decât sub voința ta! Privește, luxul și focul desfrâurilor tale nu l-au oprit oare într'atâta încât să amuțească pe Tisapherne, palidul satrap?

Iar cumpătarea ta, mai târziu, când ți-a plăcut să fii sobru, n'a mirat ea pe Diogene într'atâta încât mohorâtul căutător de oameni și-a lăsat felinarul său să se stingă?—Așa dară cine ești tu, sceptic mântuitor de patrii? Toți te admiră! Eu însu-mi, mă măndresc că sânt în brațele tale și sentimentul acesta de femeie mărește fericirea dragostei mele. Atena e tot pe-atât de mândră ca și mine de Alcibiade! Mai mult, chiar, decât de Pericle!—Astfel, va trebui să fiu de-apururi fericită, având de ideal ca numele tău să fie nemuritor, de vreme ce, după atâtea preziceri, se pare că nu va putea pieri.

La vorbele acestea, un sărut înfiorat al eroicului adolescent, sorbi de pe gura strălucitoare a Aspasiiei, spiritele gloriei și ai dragostei cari, din sufletul aprins al acestei amante, se înălțau asemenea respirațiilor unei flori animate.

Ea urmă:

— Dar, cunoscând ușurința oamenilor nerecunoscători și cu ce se hrănește, în Istorie, admirația popoarelor, aducerea lor aminte de oamenii mari,—m'am simțit totdeauna mai îngrijorată, eu, de soarta numelui tău de-alungul veacurilor! Și, iată! în zilele din urmă, când la jocurile olimpice, poporul aclamă triumfurile tale de poet, de artist și de atlet, eu eream des-nădăjduită.

«Vai! îmi ziceam eu, oamenii nu țin sau nu pot să-și aducă aminte decât de eroii aceștia făcuți dintr'o bucată, încarnați într'o singură faptă, într'un singur vis, ca și statuetele!... Dar tu, atât de felurit! Tu, ca dintr'o poveste în care atâtea fapte se contrazic! Ce rapsod va putea vreodată să definească, sub atâtea infățișări, unitatea tainicei tale firi, și prin aceasta, să te poată trece mai ușor în amintirea oamenilor? Sunt repede uitați, aceia al căror caracter, totdeodată sublim și de nepătruns, umilește priceperea numărului cel mare! Ce mijloc, pentru a constrânge mulțimea ca să-și aducă aminte, în chip hotărât, de un om ca tine?»

«În curând, și voiu conchide:

«Felul tău de măreție neputând fi măsurat cu nici o măsură de rând, va trebui să se adauge la istoria ta... da... un oarecare fapt, tot pe atât de curios cât și de neînsemnat, însă a cărui ușurință chiar punându-se la înălțimea inteligenței mulțimii, să-i impue, la olaltă, aducerea aminte a isprăvilor tale!»

«Oh! acest *nimic*, acest fapt, fără de nici un preț poate, dar precis și de toate zilele, va așeză numele tău, în Istorie, într'un chip mult mai de neșters decât doar numai faptele tale mărețe!»

«Și am socotit că mulțumită doar acestui amănunt hazliu (care trebuia să fie născocit și vârat apoi în analele vieții tale), amintirea întregii urme glorioase a ursitelor tale va putea trece cu hotărâre în Viitor».

«Dar, pe Minerva! unde să găsec eu cel mai bun șiretlic, prin ce scântee genială să-l concep, să-l aleg?»

«Fără el, mi se părea că văd ștergându-se în adâncul veacurilor, și risipindu-se în vântul mohorât care vine de pe țărmurile lui Lethe, mândra țărăină de aur a ursitei tale».

«Ieri, în zorii zilei, neliniștită de gândurile acestea din timpul nopții, ieșii, mult timp învăluită, din acest palat, în care tu dormeai încă, nepăsător de lumina soarelui».

«În jurul meu, marmorele Atenei, pe subt măslinii noștrii cei mari, străluceau de văpăile roșiatice ale dimineții; colo în vale, pe colina cea sacră, templul lui Palas chemă stăruitor pașii mei. Un suflu al Zeilor mă duse într'acolo».

«Jertfind zeiței (care îi iubește) o pereche de păuni, aceasta îmi inspiră, înaintea altarului chiar, faptul fără de seamăn care se pare că trebuie să ferească mai bine numele tău de prăpădul Uitărei,—faptul a cărui ironie plină de dispreț, asemenea unei egide victorioase, va trebui să facă numele lui Alcibiade nepertor.—O tinere zeu, gloria ta cea adevărată va putea rămâne necunoscută de neamurile viitoare!... frumusețea ta, înțelepciunea ta, bărbăția ta, strălucirea geniului tău, tot cecace tu ai săvârșit pentru patria ta, scăpată de două ori până acum de tine, toate acestea se pot risipi cu ușurință, pot deveni aproape necunoscute! Dar, mulțumită mie, iată-te sigur că vei rămâne nemuritor: am tăiat coada câinelui tău!»

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM.

(Traducere de Const. Beldie).

CÂT PRODUCE UN DISCURS

Citeam, mai deunăzi, într'o gazetă de-ale noastre, un articol destul de interesant, în care se arată cam cât poate să câștige «cu ale lui versuri un poet».

Autorul articolului făcuse un fel de anchetă, în această privință, și rezultatul cercetărilor lui era cam descurajător: literații noștri, dacă ar trăi din ceea ce le produce literatura, ar avea tocmai cât trebuie unui om ca să moară de foame.

Tot pe atunci, unele gazete tipăreau coloane întregi cu laude la adresa unui deputat, care ținuse în Cameră un mare și înălțător discurs. Guvernul se află într'o situație neplăcută; se discutau în parlament proiecte de legi importante; oratorii opoziției sfâșiau proiectele cu neîndurare, iar guvernul, în lipsă de oameni destoinici, încredințase apărarea proiectelor lui, unor deputați de prezența cărora se rușinau chiar miniștrii cei mai puțin pudici. Așa, un maestru de gimnastică dela un gimnaziu din Oltenia, improvizat deputat, cetise un discurs care

luni de zile ținuse recordul ilarității generale; un alt «bâlbâit cu gura strâmbă» ajunsese la acelaș rezultat, în cât guvernul eră amenințat de un dezastru îngrozitor.

De odată se ivește îngerul salvator!

În țara orbilor, cel cu un ochiu e împărat; în majoritatea mușilor cel care îngână câteva cuvinte este un orator desăvârșit.

Despre acesta scriau gazetele guvernului atâtea laude.

Eu n'am cetit discursul, mărturisesc aceasta. Mă întrebam, însă, cu o legitimă curiozitate: cam cât produce un asemenea discurs?

Nu-i greu să afli cât câștigă un scriitor cu un volum al lui. Dacă nici autorul nu ți-ar spune cât a încasat, nici editorul cât i-a dat, tot ai avea un mijloc de control: librării nu-s așa de tainici, spun ei cât se vinde.

Dar, ca să afli cât îi produce unui deputat al guvernului un discurs, este aproape cu neputință. Pentru întrebuițarea fondurilor secrete nu se prezintă acte justificative, iar în secretele *afacerilor* unui deputat, cine ar putea pătrunde!

·Așa fiind, renunțasem de a mai deslegă enigma aceasta.

Trecuseră câteva luni de atunci.

În gara de Nord eră învâlmășeală mare la plecarea expresului. Toți călătorii vor să capete loc în vagonul cel lung. Ce haz ar avea să te vadă prietenii că te cobori dintr'un vagon de ale noastre, când călătorești cu berlinezul!

Ocupasem un loc în clasa întâia, lângă fereastra din spre partea mușilor; în fața mea se așezase un prieten din Focșani, un om foarte hazliu, și ne bucuram că vom fi numai noi în acel compartiment, de oarece mai erau două minute până la plecarea trenului, și alți tovarăși de drum nu mai veniau.

Deodată doi hamali dau năvală, foarte grăbiți, și încep a căra geamantane și bucele, și panere, și le așează în rețele, și pe canapele și pe sub canapele. . . . mă rog, gândiai că au năvălit Turcii în țară.

Cât ai clipi, vagonul era ticsit de bagaje.

În urma hamalilor apare un domn cu aerul foarte grav, înalt, spătos, cu barba roșcată și mustața răsfirată, și începe să numere coletele: unu, două. . . . unsprezece!

Gata! . . . răsună glasul conductorului, și domnul cu aerul grav începe să vâre în compartimentul nostru, o menajerie întregă.

O doică — se cunoștea că-i doică, după boneta cu panglicele lungi — în brațe cu un broscoi înfiorător, se așează lângă prietenul meu; o «madamă», cu alt broscoi, se așează lângă mine.

Asta era prea mult. Să vezi un copil în brațele doiceii, mai merge; dar să ai și lângă tine o arătare care dă mereu din picioare și din mâni, și miaună ca un pisoiu spânzurat în vârful prăjinei, și să ai norocul să călătorești șapte ceasuri în tovarășia unor asemenea lighioi!..

După doică și madamă a intrat și cucoana, și după cucoană, bocrul, domnul cu aerul grozav, și s'au așezat față în față, la celalt capăt al canapelelor.

Cucoana stă înțepată, cu ochii pe câmpie, iar boerul nu mai avea astâmpăr: când așeză boneta pe capul broscoiului din brațele doiceii, când întindea rochița lighioaiei de pe genuchii madamei, când scoboră un geamantan din rețea și scotoceă prin el; mă rog, fiecare

clipă o trăia pentru copiii aceștia, cari lui trebuie să-i fi fost foarte dragi, iar mie Doamne iartă-mă!

Șeful trenului cere biletele.

Tata broscuilor se uită la prietenul meu și la mine cu o privire care spuneă atât de mult..... Apoi se sculă, vădit contrariat, și ieși în coridor.

Prietenul meu îmi făcù un semn, al cărui rost întâi nu l-am priceput, și se duse și el în coridor, de unde se întoarse după un minut, și se așeză liniștit la locul lui.

În acest timp Doamna părea foarte enervată, din pricina turbulentului îngerăș de pe genuchii madamei, care se cerea mereu în brațele mamei. Domnul îi găsi un loc în alt compartiment, și Doamna își părăsi odrașele cu mulțumire.

Trenul alergă nebunește în spre Ploești, când doica făcù un semn stăpânului, care îndată coborî un geamantan din rețele, scoase din el oarecare albituri indispensabile unor necesități inexorabile și începù o operație prea puțin delicată, din pricina căreia am fost nevoit să-mi întorc privirea, și să-mi iau hotărîrea de a-mi parfuma batista totdeauna când va fi să călătoresc în tren.

Ceeace făcuse domnul acesta, eră o atribuție a doiceii, și lucrul în sine eră desgustător; cu toate acestea domnul și-a câștigat oarecum un drept la simpatia mea, văzând în el un tată așa de iubitor.

Se vede, însă, că bunul părinte eră și soț gingaș, cu multă atenție pentru nevasta sa, căci după ce isprăvi operația cu pelințele, se duse în compartimentul unde eră și Doamna.

Atunci prietenul meu îmi șopti că domnul acesta a prezentat conductorului trei bilete de călătorie gratuite, și că i-ar fi spus ceva la ureche, după care conductorul l-a salutat foarte respectuos.

Am înțeles îndată că am a face cu un om care-i la putere.

Incepuse a fi cald. Broscuul adormise și doica îl așeză frumușel pe canapea, alătura cu dansa, și se uită la tovarășul de alătura, la prietenul meu, pe care nu apucase încă a-l vedea cum se cade.

El s'a și dat în vorbă cu doica.

— Unde mergeți?

Doica, o femeie oacheșă, cam cârnuță, îi răspunse cu mult ifos:

— La Berlin.

Aveam a face cu persoane simandicoase. Domnul, doamna, doi copii, o madamă și o doică, toți în clasa întâi, ca să meargă la Berlin, trebuie ceva parale.

— Și o să stați mult la Berlin?

— Nu știu, domnul a plecat pe trei luni, și dela Berlin mergem la băi.

O călătorie de trei luni, în străinătate, cu atâtea suflete după tine!.. Domnul acesta trebuie să fie putred de bani, gândeam eu, încercând să socotesc suma pe care va trebui s'o cheltuiască.

Atunci am întrebat-o și eu pe doică:

— Domnu-i moșier?

Ea dădù din cap în semn negativ, iar prietenul îmi lămuri că-i reprezentant al națiunii.

— Senator? întrebai eu.

— Ba nu, deputat, răspunse doica.

— Prietenul meu se uită mirat la mine, și-mi zise:
— Ce, nu-l cunoști? E domnul Ixovici!

Domnul Ixovici!... Domnul Ixovici!... Nu cunoșteam acest nume, și-l fixam pe prietenul meu, care eră așa de tare în ale politicei.

Văzându-mă nedumerit, zise râzând:

— N'ai citit discursul d-lui Ixovici?

Atunci mi-am adus aminte: D-l Ixovici eră oratorul fericit, care ținuse în Cameră acel mare și înălțător discurs, despre laudele căruia vorbiseră, o lună încheiată, gazetele guvernului.

Astfel, întâmplarea făcù să rezolv, măcar în parte, problema ce-mi pusesem cândva: «cât produce discursul unui deputat guvernamental?»

Acuma facă fiecare socoteala: Dacă d. Ixovici nu ar fi avut alte recompense, decât această călătorie în străinătate, pe timp de trei luni, cu bani din fondurile secrete, încă i-ar fi produs destul discursul.

Care dintre artiștii noștri, poeți și prozatori neîntrețuți, își permit luxul de a face, nu o călătorie de trei luni în străinătate, ci o plimbare de trei zile la vr'o mânăstire din țară, cu ceace-i produce un volum, în care și-a pus o parte din viața lui? Și acest domn Ixovici, un necunoscut care-și încasează leafa de treisute lei pe lună, ca medic la un spital oarecare, pentru că a îngânat câteva cuvinte la un timp potrivit, când guvernul nu găseă un om ca să-i susție proiectele de legi, pentru atâta lucru, acest negustor de vorbe, sugere banii statului pentru a-și plimba nevasta și broscii, și slugile, pe la băi, în străinătate!.....

Prietenul, căruia-i comunicasem aceste reflecții, află dela doică amănunte interesante.

Domnul trăiește din leafa lui, care abia-i ajunge pentru coșniță. Madama a fost tocmită acuma, pentru străinătate, și după ce se vor întoarce, îi lasă; ea, doica, are leafă mică, dar stă la domnul pentrucă... pentrucă e vară cu el, și vrea să-i vie în ajutor...

Cu cât ascultam vorbele doicii, cu atât mă convinseam mai mult că domnul cu menajeria lui călătorește pe socoteala mea și pe a prietenului meu, și pe a tuturor contribuabililor acestei țări, pe care Dumnezeu a înzestrat-o cu atâția Ixovici.

Și acuma știam cât poate produce un discurs.

ARTUR GOROVEI.

SANATORIUM...

B. Ideleanu, vechiu registrator general al unui spital israelit de pe vremea raialelor, șade zgribulit la birou, ca un talisman ruginit. Tușește subțire și des și se pleacă mereu spre cutia de năsip, cu un dispreț încăpățânat. În răstimpul acestei gingașe îndeletniciri, condeiu, puternicul condeiu, care înfruntă cu bărbăție tremurătoarele îmbrățișări ale degetelor sale reci, răsuflă acum cu ușurare pe una din urechile străvezii.

Domnul doctor Samuelescu, vechiu medic secundar, «studiază» repede bolile «interne» și «externe» ale mulțimei din «ambulanză», se luminează repede și pune — ceia ce se chiamă — «diagnoza». Sub înfrigurata stăruință a harnicului său plumb, el prescrie leacul fie-

cărui «individ» pe niște foi răslețe, — și le împarte apoi, fiecăruia, cu o egală nepărtinire.

Ușa se crapă ușor și se ivește un cap hâd de femeie bătrână.

— Afară! Eși afară!

E glasul blajin al domnului epitrop, dezgustat de arătare. Fiind ales și reales cu o «majoritate absolută», domnia-sa își plimbă pretutindeni ochii și persoana.

Oamenii în vârstă, răpuși de durere, gem înăbușit. Din vreme în vreme, prin strigătele lor, copiii spintecă murmurul surd al curentului de jale. Mamele se uită sfios în preajma lor, îi sărută repede, le astupă gura cu sânul și-i leagă în brațe cu temere.

Un țipăt ascuțit, izbucnit din pieptul unei mame, amortește o clipă sângele mulțimei. Privirile tuturor se ațintesc asupra femeii, în poalele căreia copilul, cu ochii blejdiți, tresare ciudat. În mișcările neînțelese ale întregului trup, el scoate din adâncul micului său piept sughituri grele și seci.

Palmele noduroase ale vechiului medic secundar, apasă cu o îndârjire științifică pântecul rotund al copilului.

Veselul farmacist, cu sau fără pricină, își scutură zilnic bogăția glumelor.

— Un praf de «cracatruca»!

Ochii medicului secundar se ivesc grăbiți de după sobă.

— Ai înscris-o, dom'le?

— Pe cine?

— Pe bolnava!

— Pe care?

— Pe cea de lângă părete!

— «Chir.» sau «med.»?

— «Med.», «med.»!

Buzele plumburii ale registratorului general se întind, iar obrajii ise scobesc adânc. Sub privirea pătimașă a ochilor, el sugere cu nesaț cel din urmă fum de țigară. Și în vreme ce tușește subțire și des, degetele îi umblă frământându-se în gol, — drept semn de chemare pentru bolnava de lângă părete.

— Cum o chiamă?

— Elca.

— Registratorul dă din cap, ridică ochii spre tavan, bate ușor cu pumnul în masă și răsuflă prelung.

Bărbatul Elcăi socoate că n'a răspuns cum se cuvine și îngână:

— Pe mine cum mă cheamă? Pe mine?

— Tu ești bolnav?

— Ba nu, nevasta...

Registratorul țintește deodată ochii săi apoși asupra omului.

— Elca!...

— Ce ești tu, mă?

— Pietrar...

— Ba vită!

Mama Elcăi intervine șoptind câte-va vorbe la urechea ginereului intimidat. Registratorul general se ridică atunci furios de pe scaun și zvârle condeiu din mână:

— Cio-cio-cio! Cio-cio-cio!

Dinții bolnavei prind a clănțani.

Vechiul registrator, gâfâind, se lasă pe scaun. După

ce își îmbucă degetele ciolănoase, își vâră capul între umeri și zice :

- Doamne Dumnezeu! Cum te chiamă, dom-le?
- Pe mine? Moisa sin Ițic.
- Poftim! Nu te scot din sărite?

Apoi de ce ai tăcut? De ce n'ai zis: «Pe bolnava, domnule, o chiamă Elca sin Ițic!» Un om, dacă-i om are și «pronume». Un bou are «pronume»? La numele nevastei trebuie să lipești, va să zică, și pe «sin Ițic». Sau, cum s'ar spune: «Elca sin Ițic». Atât! Ai văzut? Ai văzut, domnule?

Capul omului se mișcă în neștire.

— Da nu mă înșeli tu? Că vă știu câte parale faceți!... Voi! Frățiorilor!...

El apucă o suviță de păr alb și o trage până în dreptul frunței:

— Iaca! Voi mi l-ați scos!... Da spune drept: cu adevărat că te chiamă Moisa sin Ițic?

— Adevărat, zău: Moisa sin Ițic.

— Lasă, nenșorule, că te prind eu, n'ai grijă! Mă rog scurt: copiii aveți?

— Avem.

— Câți?

— Aici, doi!...

— Dă ceilalți?

— Mai avem unu la America.

— Și cum îl chiamă! Repede!

— Zigmund Moscovici.

— Zigmund Moscovici? Moscovici? Minți! Minți! Nu-i copilul tău! V'am prins?

Privirile soților se întâlnesc fără voie... Bolnava tremură și-și ascunde capul în palme. Bărbatul se apropie și o mângâie cu mâna pe păr.

Inalta morală a vechiului registrator general se simte adânc jignită:

— Cum? În fața mea? La asta te pricepi? Mai cere-i și-o guriță!

Ochii medicului secundar se ivesc grăbiți de după sobă.

— Ai înscris-o, dom-le?

— Pe cine?

— Pe bolnava!

— Pe care?

— Pe cea de jos!

— «Chir.» sau «med.»?

— «Chir.», «chir.»!

A. MAGDER.

BIBLIOGRAFIE

C. Cernăianu, Biserica și Românismul. Studiu istoric. Buc. 1909. Prețul 2 lei. Librăria Socec.

C. Brudariu, Invățământul poporului. Studiu social. Iași 1909. Tip. Nouă. Prețul 50 bani.

Mitu Andreescu, Peștii Capitalei și peștii din provincie, cu o prefață de d-l I. Slavici. Craiova Tip. Fulgerul. Prețul lei 1,25.

Dr. Atanasie M. Marienescu, Negru-Vodă și epoca lui (Analele Academiei române, Seria II. Tom XXXI) Buc. 1909 Prețul 50 bani.

Iani Papiiani, Le nouveau calendrier oecumenique Buc. 1909.

Dr. G. Robin, Cheia manualului complet de limba Esperanto, în zece lecțiuni. Manual complet de Esperanto, o oră de Esperanto. Buc. 1909.

ȘTIINȚE SOCIALE

IDEALUL MODERN

Există un ideal modern?—Această chestiune nu se pune în epoca organică a unei societăți, când toată lumea are, mai mult sau mai puțin conștient, o aceeași orientare în viață. Dar, după cum s'a repetat de atâtea ori, noi trăim într'o epocă critică, punem în discuție principiile morale și sociale, suntem în căutarea unui ideal. Niciodată problema vieții n'a primit răspunsuri așa de felurite. Totuși se poate găsi un caracter comun în această diversitate: anume, întoarcerea la natură.

Curentul naturalist, manifestat mai întâi în literatură, se accentuează din ce în ce mai mult în morală și s'a fixat chiar în corp de doctrină la Spencer și Guyau. De altfel atacurile mereu îndreptate în contra idealului creștin, aduc o dovadă suplimentară de existența acestui curent. Ce sunt *Les Noces Corinthiennes* de Anatole France sau *La Mort des Dieux* a lui Merejkowsky, decât o protestare în contra unui ideal dușman naturii și în contradicție cu viața pământească? În loc de disprețul fericirii și al progresului, în loc de ură în contra tendințelor naturale, acești scriitori—am putea cita și alții—întronează imperioasa dorință de a trăi și de a fi fericit, pe care o purtăm cu toții în suflet.

Intr'o carte apărută de curând¹⁾ d. Paul Gaultier căută și d-sa să extragă noțiunea idealului modern din feluritele sale manifestări în conștiința contemporanilor. În acest scop studiază principalele chestiuni morale și sociale care ne agită acum: individualismul și colectivismul; criza carității și dreptul la existența socială; injustiția dreptului modern și «adevărata» justiție; conflictul libertății cu egalitatea; raportul științei față de credință și spiritul modern față de religie.

Ce se degajează din toată această Irământare a sufletului modern nu-i ușor de precizat: dovadă, că autorul ne dă studiul fără concluzie, înșelând așteptările pe care ni le-a deșteptat titlul său. O tendință însă ne pare a fi aproape generală: anume, după cum am spus, întoarcerea la natură. Ne întemeiăm această afirmare, nu numai pe faptul că e justificată de majoritatea scriitorilor filozofi și literați, dar mai ales pe considerația că este explicată prin două mari cauze generale: progresul științei și al industriei moderne.

«Științele de astăzi au schimbat concepția noastră despre lume și viață. Ele ne-au vindecat de toate ideile antropocentrice. Ele ne-au făcut cunoscut adevăratul nostru loc în univers și în omenire.

«Pe de altă parte, progresul industriei în nenumăratele lui urmări: crearea bogățiilor, ușurința comunicațiilor, etc., a schimbat felul nostru de trai. O trebuință necunoscută vechei generații se manifestă imperios: nevoia de confort.

«Creșterea generală a bogățiilor a dezvoltat dorința noastră de a ne bucura de viață. Ne atașăm din ce în

1) *L'Idéal Moderne*, 1 vol. in-16. (Hachette et C-ie, Paris.)

ce mai mult de natură. Concepția modernă despre viață a revenit astfel în parte la concepția vechilor Greci¹⁾».

Nu credem însă exact a vorbi, ca d. Paul Gaultier, de o «renaștere a idealului antic». Mai întâi vechiul Grec nu avea despre natură ideea pe care o avem noi astăzi. Aceasta-i evident. Apoi, e inadmisibil ca idealul modern să nu păstreze ceva din idealul creștin pe care îl înlocuește.

Dacă natura omenească nu este esențial rea, ca să justifice ascetismul creștin, ea nu-i nici cum își închipuia Rousseau. De altfel, dacă natura noastră ne-ar îndemna întotdeauna în mod spontan spre bine, nici n'ar fi nevoie de morală. În realitate însă, avem tendințe și aspirațiuni contrare. După cum au observat bine părinții Bisericeii, există în noi un «spirit rău» și un «spirit bun». Atât numai că spiritul rău are și el drept să trăiască, iar spiritul bun trebuie cultivat, nu fiindcă ne-ar da dreptul la o recompensă într-o viață viitoare, ci pentru că își are rațiunea sa și ne procură cea mai adâncă satisfacțiune chiar în această viață.

Pentru a ajunge la perfecțiunea naturei pe care o avem, trebuie să punem ordine între înclinațiunile și aspirațiunile noastre. Să le satisfacem pe toate, dar în măsura importanței lor în viață. Nu se pot pune pe același plan plăcerile stomacului cu plăcerile inteligenței. În interesul dezvoltării noastre integrale, pentru a trăi o viață completă, trebuie să limităm apetiturile la o înțeleaptă măsură. Însăși fericirea noastră este în joc.

Experiența seculară a omenirii arată că urmărirea exclusivă a plăcerilor sensibile a fost întotdeauna urmată de suferință, desgust sau sinucidere. Copiii voluptății din toate țările și timpurile, dela Aristip din Cirena și până la Rolla, au fost tot-odată apostolii morții.

Sacrificiul se găsește în idealul creștin, nu pentru motive supranaturale, ci pentrucă sacrificiul e legea supremă a vieții. Sacrificiul se găsește la animale și într'un sens, chiar la plante. Viața nu este numai o gravitațiune spre sine, ci și un dar de sine. Cine se dăruiește mai mult, cine își consacră energia spre folosul câtor mai mulți, acela trăiește mai intens și mai înalt.

Personalitatea omenească nu poate să existe fără o disciplină internă, morală. Ea nu se dezvoltă prin satisfacerea tuturor poftelor, ci din contră, prin stăpânirea lor. Perfecțiunea noastră sufletească, virtutea, nu constă într'un echilibru, într'o armonie a tuturor forțelor sufletești?

Noi nu trăim pentru a mânca, după cum îi plăcea să creadă *Avarului* lui Molière, și aceleași vederi le avem pentru toate celelalte funcțiuni. Femeia nouă este Lea lui Marcel Prévost sau aceea descrisă de frații Margueritte— așa după cum s'a arătat în No. precedent al «Noii Reviste Române»—nu acelea incapabile de orice frâu, pe care ni le reprezintă pe întrecutele romancierii de scandal.

În definitiv, idealul modern păstrează din idealul antic concepția că viața trebuie trăită în toată plenitudinea facultăților ei, plenitudine care nu se poate realiza— după cum afirmă idealul creștin, decât prin iubirea aproapelui, iubire activă, vom adăoga noi, adică devotament.

G. ASLAN.

CRONICA ȘCOLARA

IN CHESTIA ORARIILOR LA GIMNAZII

În școlile noastre secundare de băeți, se obișnuiește a se alcătui două orarii: unul de însăși autoritățile școlare superioare, pentru mai mult timp, și care constă în repartiția orelor de lecțiuni ce se cuvin a se face la fiecare materie de studiu, pe săptămână, la fiecare clasă; și altul, care după regulament este lăsat să fie alcătuit de profesori, cu aprobarea ulterioară a inspectorilor școlari și care constă și el, în fixarea la începutul fiecărui an școlar, a zilelor și orelor când se vor face diferitele lecțiuni, potrivit numărului de ore dat de primul orariu. Voi vorbi aci, numai de cele de curs inferior de liceu sau gimnaziu.

La alcătuirea celui d'întâi orariu, se are, fără îndoială, în vedere, importanța fiecărui obiect de studiu, folosul pentru cultura generală sau viața practică, dat fiind, că unii elevi, mai ales din provincie, nu continuă după terminarea primelor patru clase, studiile înainte, ci se mulțumesc aci; și de aci se deduce cantitatea de materie ce trebuie făcută la fiecare din aceste obiecte de studii, fără a da la unele prea mult și la altele prea puțin, și în același timp, trebuind a lăsa elevilor, timp pentru preparații, recreații, odihnă etc.

Orariul actual, care nu se deosebete mult de cel avut până la 1 Septembrie 1908, constituie neîndoios, un progres pentru școală față de cel de acum 15-20 ani. Totuși, în orariul actual se poate vedea cu ușurință o disproporție în repartiția orelor pe materii și clase. Astfel l. franceză în cl. II cu 4 ore pe săptămână, când în cl. I sunt 3 și în clasa III numai 2; apoi tot în cl. II desemnul cu 2 ore, când în cl. I, III și IV e câte una; caligrafie, cl. I cu 3, cl. II 3, celelalte cu nici una, găsesc că nu e o repartiție în proporție, mai ales că nici în instrucțiunile ce însoțesc programele analitice ale fiecărui obiect nu se găsește nimic care să explice acest fapt. Da, foarte bine s'a făcut de s'a suprimat l. latină din cl. II, dar ca să umpli golul lăsat de cele 2 ore suprimate, nu eră un motiv a da 4 ore la l. franceză și 5 desemnul și caligrafia. Tot asemenea 4 ore de l. latină în cl. III este mult. Am aprobat cu toții dispozițiunea, atunci când s'a suprimat l. latină din cl. I și acum din cl. II, însă nu trebuia mărit în celelalte clase, mai ales că acest număr de 4 ore în cl. III, s'a făcut în detrimentul l. franceze.

Sunt obiecte care deja se găseau la finele anului 1907/908 cu un număr mare de ore și care s'a menținut și acum; anume: l. română cu 4 ore în cl. I și fizica tot cu 4 ore în cl. III. Profesorul destoinic și care își vede numai de școală, fără să mai facă și alte negustorii, poate face materia specificată și în câte 3 ore.

Din practică, din observațiuni, pe care eu însumi le-am cules la gimnaziul unde funcționez, precum și din cele relatate, ca observațiuni, de unii din colegii mei, îmi permit a schița următorul orariu, pe care îl cre-

1) G. Aslan: *La Morale selon Guyau*, ch. I: La crise morale, p. 14.

dem că ar fi potrivit primelor 4 clase secundare:

OBIECTELE	I	II	III	IV	OBIECTELE	I	II	III	IV
Religia . . .	2	2	1	1	Matematica .	3	3	3	3
L. română . .	3	3	3	3	Șt.-Naturale .	2	3	—	1
L. latină . . .	—	—	2	2	Șt.-fis.-chimice	—	—	3	2
L. franceză . .	3	3	3	3	Igiena	—	—	—	1
L. germană . .	—	3	3	3	Muzica	2	2	2	1
Instr. civică .	—	—	—	1	Desemnul . . .	1	1	2	2
Istoria	2	2	2	2	Caligrafia . .	3	2	1	—
Geografia . . .	3	3	2	2	Gimnastica . .	2	1	1	1
					Total	20	28	28	28

Am dat la religie încă o oră în cl. II, la l. română am lăsat numai 3 în cl. I, și câte 3 în celelalte. La l. franceză, am dat câte 3 de fiecare clasă, scopul acestui studiu fiind mai ales pentru cursul inferior de liceu sau gimnaziu, practica vorbirii și a scrierei. Pentru l. latină e suficient în cl. III și IV numai câte 2 ore. Pentru Șt. naturale am lăsat în cl. I tot 2 ore, dar am pus în cl. II, 3 ore. Socotesc că în cl. I ar trebui să se facă zoologie și botanică; însă în mod descriptiv atât la anatomie cât și la câteva tipuri de animale și plante. În cl. II să se facă mai multă anatomie, atât a animalelor și plantelor, plus restul de descrierea tipurilor rămase de animale și plante. Nu cred că este suficient ca un elev cu patru clase secundare să știe din anatomia omului, celorlalte animale și a plantelor atât cât știe și în clasele primare. La fizică am spus mai sus că e suficient 3 ore în cl. III. La desen și caligrafie, dat fiind înportanța acestor studii, și în același timp după însăși opinia colegului meu respectiv, de aci, precum și după observațiunile proprii, am repartizat altfel numărul de ore. În cl. III și IV am pus câte 2 ore de desen, lăsând câte una în celelalte, adăogând o oră de caligrafie și în cl. III.

Un lucru ar mai rămâne de spus, relativ la această parte, anume: la finele fiecărui an școlar, o ultimă conferință plenară a profesorilor și maștrilor școlii, să fie consacrată, repartizării orelor la fiecare profesor, pentru anul ce urmează. Depinde mult, pentru ajungerea scopului urmărit de fiecare obiect de studiu, și de profesorul ce predă. Fiecare profesor să-și dea avizul. Directorul să raporteze rezultatul conferinței, alăturând și părerea sa; iar consiliul inspectorilor, cercetând, să fixeze repartitia definitivă a orelor pentru anul ce va veni.

Al doilea orariu, este cel stabilit de profesorii și maștrii la începutul fiecărui an școlar, care constă în repartizarea orelor de lecțiuni la diferitele obiecte, în diferitele zile ale săptămânei. Regulamentul școlar prevede categoric, ce trebuie a se avea în vedere la alcătuirea lui; totuși nu odată mi s'a întâmplat să văd, că profesorii numai aceasta nu vor să aibă în vedere, ținând numai la interesul personal, diferit cu totul de cel al școlii. Ba unul, fiind aci la o provincie, aproape de București, cere 3 zile libere pe săptămână și anume; Vineri, Sâmbătă și Luni, sau Luni, Marți și Mercuri, căci având abonament la C. F. pentru București nu poate sta toată săptămâna; și de aci droaia de concedii pentru restul celorlalte 3 zile ale săptămânei. Altul, să i se pună orele numai în cutare zile, la anumite ore

și la anumite clase. Câte certuri nu se nasc de aci, între profesori.

Deci, pentru a se curma acest rău, care numai favorabil școlii nu poate fi, sunt de părere ca în prima conferință, la 1 Septembrie a fiecărui an școlar, după ce fiecare profesor sau maestru va depune în mâinele Directorului avizul său scris și motivat, să se numească o comisiune de 2 profesori, cari împreună cu Directorul, și ținând seamă de dispozițiunile regulamentare, să hotărască orariul anului ce începe. Acest orariu trebuie alcătuit până la 5 Sept. Dacă comisiunea nu ajunge la înțelegere, până la această dată, sau dacă orariul făcut de ea și supus aprobării profesorilor, nu este primit de ei, Directorul, și în cazul acesta, și în cazul când ar fi primit, va raporta, însoțind raportul și de părerea sa. Consiliul Inspectorilor cercetând și aci, poate aproba sau face modificări din oficiu și impune acest orariu astfel modificat, atunci când găsec că interesul școlii nu a fost avut în vedere și în același timp s'a călcat și dispozițiunile regulamentului.

Până la 25 Septembrie al fiecărui an, orariile acestea trebuiesc înapoiate școlii care le-a trimis, trebuind a fi puse în aplicare cel mult la 1 Octombrie; până la care dată școala se va servi de orariul anului precedent.

Târgoviște.

IOAN NICOLESCU

Profesor.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

CUM SĂ SE FACĂ TRADUCERILE

O traducere literară se deosibește cu desăvârșire de o traducere științifică, după cum literatura însăși se deosibește de știință. Ținta literaturii nu e ca aceea a științei, de a dovedi sau vulgariză un gând, o lege, ci e de a descrie, de a picta, de a *sugeră* o concepție, o impresie, un simțământ. Pentru aceasta, literatul se slujește de tot soiul de mijloace directe și indirecte, de multe ori de *artificii*, de meșteșugiri, pentru a însuflă, a sugeră cititorului simțământul, gândul, tabloul pe care el însuși l-a simțit, l-a trăit adevărat sau în minte. Literatul, ca orice artist, *pune mult suflet* alături de știința și de experiența sa, pune mult din propriul său *eu*.

Rolul traducătorului literar e nu numai de a redă întocmai gândul, concepția autorului original, dar și mai cu seamă *forma*—expresia acelu suflet individual, acelu *eu* — în care e scrisă lucrarea de tradus; rolul traducătorului literar e de multe ori, de a redă *mijloacele* prin cari autorul și-a ajuns ținta. Cu alte cuvinte: *el nu trebuie să traducă cuvintele simțământului, fraza impresiei, ci impresia însăși, însuși simțământul*.

Aceasta nu vra să zică, cum ar putea crede unii, că traducerea nu e credincioasă,—«fidelă», cum e termenul «consacrat»!—dimpotrivă, singura traducere literară, cu adevărat credincioasă, e *aceasta*; căci ea are asupra cititorului ei aproape aceeași — nimeni nu va îndrăzni să zică «aceeași» — aproape aceeași în-

râurire pe care originalul o are asupra cititorului respectiv.

Lucrul acesta e evident în cazurile bătătoare la ochi; de pildă:

Clasica glumă de a traduce «cai verzi pe păreți» prin: *chevaux verts sur les murailles*:

Nici un om cuminte nu va traduce banalul salut franțuzesc «adiu» prin *adio* sau «cu d-zeu», ci traducerea va atârna de mijlocul social care le întrebuintează. El se va traduce prin «cu bine», «cu sănătate», câte odată cu «la revedere» ș. a. m. d.

Cine ar îndrăzni să traducă «*Monsieur le curé*» prin «Domnule popă» și nu prin românescul «părinte»?

Dar când lucrurile sunt mai puțin grosolane, mai gingașe, mai adânci, traducătorul nu mai ține seamă de acest bun simț. O pildă: Un țăran francez, eșind dintr'o dugheniță, unde se află lume necunoscută, salută astfel:

— *Au revoir, messieurs et dames*

sau

— *Salut, messieurs et dames*

sau încă

— *Bonjour à tout le monde.*

Ați râde cu toții, dacă cineva ar traduce această salutare prin:

— La revedere, domnilor și doamnelor

sau chiar

— Bună ziua la toți.

Dar mulți s'ar mulțumi cu:

— Să ne vedem cu bine, oameni buni.

Această formulă nu e însă nici mai exactă decât cele dintâi. Țăranul român, când ese dintr'o dughenă, nu salută decât pe negustor, iar lumea necunoscută de acolo n'o salută; pe de altă parte, plecând, el urează negustorului: «Vânzare bună». Așa că traducerea noastră *exactă, literară, artistică* ar fi aceasta din urmă.

În clipa aceasta îmi vine în minte traducerea versului întâiu din cântecul

«Am un leu și vreau să-l beau».

Elena Văcărescu l-a tradus în franțuzește prin:

Je n'ai qu'un sou, je veux le boire

(N'am de cât un gologan, vreau să-l beau)

Nu ritmul a împiedicat-o pe Elena Văcărescu să traducă în chip *fidel* cuvântul «leu», căci dacă nu vroia să se slujească de termenul «*franc*», cam burghezesc, avea un alt cuvânt monosilab, foarte popular, bohem chiar: cuvântul «*rond*». Dar ea a înțeles că termenul «*sou*» (gologan) va fi *traducerea impresiei*, și asta se cere.

Dar când avem jocuri de cuvinte, traduce-le-vom orbește, prostește?— Nu. Pune-vom notițe lămuritoare? Nici atât. Mi-se pare că lucrul e mult mai simplu, de cum pare.

Jocuri de cuvânt există doar și în limba românească! Ei bine, când un joc de cuvânt nu-i cu puțință de tradus, îl vom înlocui cu altul, *cu alt prilej*, dar care să fie în acelaș fel, adică tratând o mentalitate asemănătoare.

Expresiile populare, mahalagisme, cuvintele *argotice* trebuie supuse aceleiași regule: traduse de se poate la nevoie, înlocuite cu alt prilej.

În sfârșit, când autorul pune în gura eroilor săi un *patois*, un dialect, scris cu o ortografie anume, traducătorul trebuie să redea și acest *mijloc artistic*, adică traducerea trebuie să fie într'o limbă dialectică. Așa, de pildă, dacă ași traduce o operă de a lui Daudet, în care un meridional vorbește, într'un cerc parizian, cu accéntul mediului, l-ași pune pe erou să grăiască «moldovenește» în mijlocul unui cerc bucureștean; acelaș lucru ași face pentru a redă impresia unui *Malorus* în preajma unor Ruși.

Cititorii vor cunoaște acum ce principii au îndrumat traducerea de sus din Maupassant, și nu vor fi mirați dacă vor întâlni în ea unele lucruri neobișnuite până azi. Ele nu caută decât să traducă *impresia* ce împărăștie plastica limbă a nemuritorului Maupassant.

M. RUSU

BIBLIOTECA NOUĂ

În No. 5 al acestei interesante Bibliotecii, a apărut, în traducerea poetului D. Nanu, *Yvetta*, admirabila operă a lui *Guy de Maupassant*. Opera aceasta e un produs al ultimei faze din activitatea fruntașului scriitor naturalist,—fază care se remarcă printr'un pesimism viril isvorât din pătrunderea sa atât de adâncă asupra oamenilor și lucrurilor. Ea ilustrează un înalt adevăr moral pe care l-am putea rezuma astfel: că e un păcat primejdios în urmările sale, a bănuii castitatea aproapelui, chiar atunci când toate aparențele te-ar îndritui să crezi că bănuiala-ți este întemeiată.

Tema aceasta oferă marelui scriitor, în acest roman, prilejul unei țesături dramatice de cel mai viu interes palpitant. *Yvetta* este o dramă dureroasă, poate dintre cele mai de seamă ale inspirației pesimiste a lui Maupassant. Tipurile din acest roman *trăesc* într'adevăr înaintea ochilor noștrii, cari nu se mai oboșesc o clipă măcar, în a-i urmări cu compătimire în durerile lor profund omenești.

Servigny îndură pedeapsă pentru sufletul său lipsit de cea mai frumoasă podoabă a tinereții: respectul către femei. Iubirea lui apare astfel deșartă și-l vedem par'că gata pentru o viață tristă de celibatar. Încercarea de sinucidere a iubitei sale intervine însă, arătând spiritului acestuia cinic, că viața are căile ei drepte și adevărate, singurele pe cari trebuie să le urmăm.

Traducerea acestei capodopere e datorită, după cum am mai arătat, poetului D. Nanu. Ea e făcută cu toată grija pe care un literat i-o poate arăta. Limbă frumoasă, corectă, o înțelegere deplină a originalului — lucrarea D-lui D. Nanu are toate calitățile unei adevărate opere de artă. În fruntea volumului ni se mai dă o notă interesantă asupra moralității în opera lui Maupassant. Dacă mai adăugăm la acestea și chipul prezentabil al volumului, vrednic să împace biblioteca cea mai exigentă, apoi și prețul său atât de minim — 75 bani,—vom putea aprecia în adevărata sa lumină, chipul deosebit cu care *Biblioteca Nouă* se prezintă publicului nostru.

Volumul *Yvetta*, precum și toate celelalte apărute în *Biblioteca Nouă* se găsește de vânzare la *Librăria Nouă*, calea Victoriei 78, București, precum și la toate librăriile din țară.

CEREȚI Ciocolata Zamfirescu

VILLE
DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2
Palatul Muntelui de Pietate
TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE
Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

20 MAI

Deschiderea Băilor Movila Techir-Ghiol

— Băi calde de nămol, reci de lac și Băi de Mare —

Numărul camerilor fiind relativ mic, iar cererile crescând, se menține dispozițiunea închirierii camerilor pe serii de câte o lună. Prima serie 20 Mai, 20 Iunie; a doua 22 Iunie, 22 Iulie; a treia 24 Iulie, 24 August. Închiderea stagiunii 1 Septembrie.

Inchirierile se fac nominal, fără drept de cedare.

Masa în Hotelul mare, table d'hôte 6 lei de persoană zilnic, cuprinzând și cafeaua cu lapte. Copiii până la 10 ani, lei 3. Restaurantul mic table d'hôte 5 lei și 2,50. Se servește și à la carte. Abonamentele la Restaurant nu sunt obligatorii. Cantina cu prețuri foarte moderate.

Vizitarea medicală pentru luarea băilor este obligatorie. Poștă, Telegraf, Farmacie, Infirmerie, Tramcar dela 1 Iunie.

Se observă respectarea strictă a regulamentului Stațiunii.

Angajamentele pentru camere se fac chiar de acum la biroul vânzării loturilor, în strada Modestiei No. 3, București, până la 15 Mai și dela această dată la Stațiunea băilor, prin Constanța.

Pentru orice informațiuni a se adresa la birour.

Administrația

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50
Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul bolilor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vârșafi Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.